

bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi

bitig Journal of Faculty of Letters

(Cilt/Volume: 3, Sayı/Issue: 5, Haziran/June 2023)

Kenar Ssnn SĖtlk Sefası:

Füsun Akatlı'nın *Edebiyat Defteri*

Akatlı, Füsun (1987), *Edebiyat Defteri*, İstanbul: Afa Yayıncılık

Burcu TOPÇU

Yüksek Lisans Ėrencisi

MuĖla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

burcutopcu01@gmail.com

 ORCID 0000-0002-1590-7436

Kitap incelemeesi/Book review

Geliş Tarihi/Received: 12.05.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 22.05.2023

Atıf/Citation

Topçu, Burcu (2023), Kenar Ssnn SĖtlk Sefası: Füsun Akatlı'nın *Edebiyat Defteri*, *bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3 (5), 120-123.

Edebiyatımızda değeri fazla bilinmeyen, eleştiriye getirdiği felsefi boyutun yanı sıra Feridun Andaç'ın deyişiyle "Karşımızda bir dil çağı gibi duran" Füsün Akatlı, 1983'ten beri yazdığı roman ve öykü eleştirileri *Edebiyat Defteri* kitabında toplamıştır. Roman ve öykü şeklinde iki bölüme ayrılan kitapta; ilk bölüm on dört romancıyı kapsıyor: Adalet Ağaoğlu, Selim İleri, Attila İlhan, Orhan Pamuk, Ahmet Altan, Latife Tekin bunlardan bazıları. İkinci bölüm ise yazarın *Bir Pencereden* adlı inceleme kitabının yayımlanmasından bu yana çıkan öykü kitaplarının arasından seçilen yazılardan oluşmaktadır: Nezihe Meriç, Bilge Karasu, Tomris Uyar, Füzûzan, Pınar Kür, Hulki Aktunç, Murathan Mungan, Nazlı Eray gibi isimlerin yer aldığı toplam yirmi bir öykücü vardır.

Füsün Akatlı bu kitabıyla "deneme/eleştiri" türünün kapılarını zorlamış, kendine has üslûbuyla eleştirinin burgacına okurunu bırakmıştır. Yazdığı denemeler odağında yazara ve esere bakışını söyleyecek olursak; her yazarın genellikle bir kitabını merkeze alarak çözümlenmiş, kendi perspektifinden yorumlarla, felsefeci yanını kalburdan geçirerek görüşlerini aktarmıştır.

Kitabın ilk inceleme yazısı Adalet Ağaoğlu'nun *Üç Beş Kişi* romanı üzerine olmuştur. İnceleme yöntemi olarak bölüm bölüm çözümlenmiş, karakter analizinde fazla derinleşmeden romanın genel hatlarını çizmiştir. Bu roman için Akatlı, düşüşün anlatıldığı iyi bir kitap olarak görür ve 1980'ler Türkiye'si için bir izdüşüm olduğunu söyler: "Batılılaşmayacak mıydı? İşte Yeni Türkiye Cumhuriyeti için hazırlanmış sözde Batılılaşmış saray çevresi artıkları" (Akatlı, 1987: 10).

İkinci yazıda *Yalancı Bir Şafakta Düş Bozumu* adlı eseriyle inceleme altına alınan yazar Selim İleri'dir. Diğer romanlarına kıyasla bu romanı daha az sevdiğini söyleyen Akatlı, bir aydın çevresinde tükenmiş bir kişinin romanı olduğunu söyler. Az sözcükle anlatabilecekken romanı gereksiz yere uzatmasını doğru bulmaz:

"400 yerine neredeyse 40 sayfada kotarabilecek ve o zaman çarpıcı olabilecek bir malzemeyi yaydıkça yaymış, çekiştirip sündürmüş ve kahramanın öcünü kendi romanından alırcasına dramatik kurguyu sabote etmiş Selim İleri." (1987: 14). Bundan hareketle Selim İleri'yi eleştiren Füsün Akatlı, onun çapaklı bir Türkçe kullandığını, gereksiz sözcük oyunlarına yer verdiğini dile getirir.

Tezer Özlü'ye ayrılan üç yazıda ise geniş bir biçimde yazarı ele almış, hayatı ve eserleri arasında bağlantılar kurarak onun yazınsallık üzerine görüşlerine yer vermiştir. Akatlı, Özlü'nün *Çocukluğun Soğuk Geceleri* kitabı için tür tartışması yaratır; roman mı yoksa başka bir şey mi der? Anlatı kavramının çok işlevsel olduğundan; öyküyü de romanı da kapsayan ama ne tam biri ne de tam öbürü olan, muz niyetine kullanılan bir terim olmaktan çıktığını söyler Akatlı. (1987: 23). Bu, edebiyatımızda "anlatı" türünün tartışmalarının geçmişten bu yana süregeldiğinin somut bir örneği olmuş, Tezer Özlü'yü bu çerçeveye koymak da doğru bir eleştiri olmuştur.

Tezer Özlü'nün kitabı için "anlatımın saydamlaşması" diyerek yorumda bulunan Akatlı, diğer yazarlarla bağdaştırarak onun edebiyat seyrini ve dilini iyi bir biçimde ifade ediyor: "Saydam, yani içini gösteren. Neyin içini? Kafka'nın mı, yazarın mı, Pavese'in mi?" Böylece yazarın dilinde kendi içini ve yazarken kapalı-açık seçenekleri gözetmeme tavrını kendi deyimiyle "örtülü-soyunmuş" bulur. (1987: 24). Bu ifade, Tezer Özlü'nün edebî dilini yansıtan doğru, yerinde ve özgün bir kavramdır.

Nazlı Eray'ın Pasifik Günleri için Akatlı, doğuştan bir yazma yeteneği olduğunu ama dilsel anlatım sorunu olduğunu düşünür. Dil savrukluklarına örnekler vererek açıklar. Mesela "Çin Hindi" diyeceğine "Hindî Çini" demesini hatalı bulur ve imgelem yığını olarak görür: "Çağrışım düzeneğinin çığırından çıkması yazarı sanatsallıktan uzağa düşürmüştür." (1987: 55). Her ne kadar Akatlı dil hassasiyetinden ötürü böyle düşünsün de, her iki ifade de kullanılabilir, cümle düşüklüğü olmaz. Eray'ın acemilik yaptığını düşünen Akatlı: "Ama bilinçli bir acemilik havası estirebilmek özel bir ustalık ister." (1987: 46). Yazar, bu şekilde Eray'ın giriştiği işi roman yazmak olarak değil "orijinalite yapması" olarak görür.

Kitapta âşinâ olduğumuz isimlerin yanında yeni duyduğumuz isimler de vardır, bunlardan biri tiyatrocü Güner Sümer'dir. İlginçtir ki; *Adı Nalan* adlı romanını tamamlayamadan vefat etmiş, son altı bölümünü de elindeki verilere uygun bir biçimde Adalet Ağaoğlu tarafından bütünlenmiş bir senaryo-romandır. Başlangıçta adı "Ona Dair Bildiğim Birkaç Şey" olarak düşünülmüş, Güner Sümer'in göremediği bir filmin adı, aslında bu roman düşlemsel bir filmin romanı.

Fusun Akatlı'nın detaylı bir şekilde ele aldığı Ahmet Altan'ın *Sudaki İz* romanı, Fethi Naci ile fikir ayrılığına düşmesine sebep olur. Fethi Naci'nin bu roman için "tiksinti" duyduğunu ifade etmesini, Akatlı yanlış bir yaklaşım olarak görür ve doğru bulmadığını söyler: "Ben onun aşırı duyarlılığını, 12 Mart döneminin sorgulanması olarak okumasına bağladım." (1987: 85). Bazı eleştirmenlerle ters düşen yanlarını da sunarak okura ayrı bir parantez açar.

Orhan Pamuk'un şiir sevmeyen edebiyatçı olarak yazabileceği en iyi romanın *Sessiz Ev* olduğunu dile getiren Akatlı, "şiirin sessiz intikamı gibi ölü yaşayacak bir roman" yorumunda bulunur (1987: 68).

Eleştirel denemelerin olduğu *Edebiyat Defteri*, Türk Edebiyatı açısından felsefenin odağında sade, kısa yazılardan oluşan, bilimsel yazı kaygısı taşımayan bir eserdir. İki bölüme ayrılan bu kitap, dikkat çekici özgün başlıklar kullanılarak yazılmış ve aktarılmıştır. Örneğin "Yalancı Bir Şafakta Düş Bozumunu" ismi Selim İleri ile ilgili olan başlıktır.

Fusun Akatlı denemelerini yazarken titiz davranmış, gayet açık, duru bir anlatımla eleştirilerini yapmıştır. Yazarlara karşı olan tutumunda bazı eleştirmenler gibi ön yargılı olmamış, objektif analizlerle eser odaklı yaklaşmıştır. Ancak incelediği yazıların içinden daha çok örnek vermesi anlatımı daha etkili kılabilir, olaylar okuyucunun zihninde pekişebilirdi.

Akatlı, denemelerinde siyasi olaylara yer vermekten çekinmemiş, perspektifini geniş tutarak kendi ideolojisine göre yorumlarda bulunmadan incelemesini sürdürmüştür. Felsefeci olduğu hâlde yazılarına yansıttığı felsefi derinlik, okur açısından akıcı ve rahat kavrayış sunmuş fakat bunu felsefi terimlere boğmadan yapmıştır. Değineceğim diğer husus, Akatlı'nın kitapta roman bölümünde incelediği yazarların bazılarını, öykü bölümünde de tekrar ele alarak Pınar Kür, Nazlı Eray gibi yazarların öykücülüğünü de incelemesi doğru olmamıştır; farklı yazarlara yer verilebilir ve daha çok eser incelenebilirdi.

Kullandığı kavramlar, standart kalıpların dışına çıkan, dil bilincinin basamağında felsefi temellerle berkitilmiştir. Bu da Akatlı'nın okuyucuyla bağ kurmasını ve iletişimini diri tutmasını sağlamıştır. Son olarak Füsun Akatlı'nın eleştiri kanallarından birini temsil etmesi bakımından gerek dilimize gerek yazınımıza getirdiği verimli açılımlarla özgün ve yumuşak sesin hak ettiği ilgiyi görmesini umarım.

Kaynak

Akatlı, Füsun (1980), *Yaz Başına Neler Gelir*, İstanbul: Ada Yayınları.